

Asia: VN/727/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomiot esitysluonnoksesta

Esitys jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksesta ja siihen liittyviksi laeiksi liittyy hallitusohjelman parlamentaarisen jatkuvan oppimisen uudistukseen. Työkäisen väestön osaamisen kehittäminen linkittyy alueiden elinvoiman kehittämiseen, vaikka ”työkäisyyden” määrittelemine on yhteiskunnassamme jo jossain määrin vaikeaa. Opimme joka tapauksessa erilaisia tietoja ja taitoja läpi eri ikävaiheiden myös muuhun kuin työelämän tarpeisiin.

Nykyinen hajautettu koulutuspalvelurakenne Suomessa on tarjonnut yksilöille mahdollisuuden hakeutua koulutukseen omien tarpeiden mukaisesti tai kun siitä on TE-toimiston kanssa sovittu. Kansalaisopistojen liitto jakaa huolen siitä, että hajautetussa järjestelmässä ei ole kuitenkaan pystytty muodostamaan kokonaiskuvaa valtakunnallisista tai alueellisista osaamistarpeista eikä myöskään muotoilemaan yhtenäisiä koulutuspoliittisia tavoitteita työelämän muutokseen vastaamiseksi.

On hyvä, että kehitettävää palvelukeskusta on valmisteltu useisiin voimassa olevan hallitusohjelman elementteihin nojautuen. Kansalaisopistojen kannalta niistä merkittävimpiä ovat aikuisten puuttuvien perustaitojen vahvistaminen, elinikäisen ohjauksen palveluiden kehittäminen, uusien palvelumuotojen kehittäminen vähän koulutetuille, lomautetuille, työttömille tai työttömyysuhan alaisille sekä korkeakoulujen yhteisen digitaalisen alustan kehittäminen palvelemaan eri statuksella olevien henkilöiden täydennyskoulutusta eri puolilla Suomea. Jatkuvan oppimisen palvelukeskuksen tulee toimia kiinteässä yhteistyössä niin työllisyyden edistämisen kuntakokeiluiden kuin pohjoismaisen työvoimapalveluiden mallin kehittämisen ja jalkauttamisen kanssa.

Huomiot palvelukeskukselle esitetyistä tehtävistä

OECD on kiinnittänyt arvioinnissaan Continuous Learning in Working Life in Finland (2/2020) voimakkaasti huomiota siihen, että koulutus kasautuu Suomessa tietyille ryhmille samaan aikaan kun toiset jäävät osaamisen kehittämistä kokonaan osattomiksi.

Palvelukeskukselle asetettavat tehtävät ovat:

- Tieto-, neuvonta ja ohjauspalveluiden sekä hakevan toiminnan kehittäminen ja koordinointi
- Osaamis- ja työvoimatarpeiden ennakointi
- Koulutus- ja muiden osaamispalveluiden valtionavustusten myöntäminen ja hankinta
- Alueellisten ja muiden yhteistyöverkostojen tuki ja vaikuttavuuden edistäminen

Palvelukeskuksella voi olla myös muita erikseen säädettyjä tehtäviä. Palvelukeskus ei pääsääntöisesti perustaisi uusia verkostoja, vaan yhteistyö rakennettaisiin jo olemassa olevien verkostojen varaan.

On vaarana, että palvelukeskukselle esitetyt tehtävät ja niille varattu 12 htv resurssit eivät riitä kaikkien tehtävien toteuttamiseen. Tehtävien tärkeysjärjestyksen vahva priorisointi, jo olemassa olevien digitaalisten alustojen ja tietovarantojen hyödyntäminen sekä kyky verkosto- ja tiedolla johtamiseen korostuvat palvelukeskuksen toiminnan käynnistämävaiheessa. Yhdenvertaisten jatkuvan oppimisen koulutusmahdollisuuksien turvaamiseksi on myös tärkeää huolehtia riittävästä verkkoyhteyksistä kaikkialla Suomessa.

Eryteisesti heikot perustaidot omaavat aikuiset hyötyisivät nimenomaan heille erikseen räätälöidyistä, käytännönläheisistä, ongelmanratkaisutilanteisiin ja relevanttiin kontekstiin kytkeytyvistä koulutuksista. Koska Suomessa vaaditaan aikuiskoulutukseen osallistumiseksi ja työelämässä pärjäämiseksi ”vahvaa toimijuutta”, palvelukeskus on paljon vartijana hankkiessaan koulutuksia, joilla pystytään vastaamaan aliedustettujen ryhmien todellisiin tarpeisiin. Aikaisempi koulutukseen osallistumattomuus voi selittyä muun muassa motivaation, tiedon tai resurssien puutteella, oppimisvaikeuksilla, aikaisemmilla negatiivisilla kokemuksilla tai terveydellisillä ja sosiaalisilla ongelmilla.

Huomiot palvelukeskukselle esitetystä hallintomallista

Kansalaisopistojen liitto pitää hyvänä, että opetus- ja kulttuuriministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö ja työelämän edustajat olisivat edustettuina palvelukeskuksen ohjauksessa. Liitto kannattaa myös ajatusta palvelukeskuksen sijoittamisesta erillisyyksikkönä Opetushallituksen yhteyteen.

Koulutuksen järjestäjillä – kuten kansalaisopistoilla – on keskeinen rooli palvelukeskuksille esitettyjen tehtävien toteuttamisessa. Siksi olisi tärkeää, että järjestäjien edustus olisi mukana myös palvelukeskuksen neuvoston kokoonpanossa.

Huomiot palvelukeskukselle esitetyistä koulutus- ja osaamispalveluiden rahoitusmuodoista

Palvelukeskuksen tehtävänä olisi muodostaa käsitys koulutus- ja osaamispalveluiden tarjonnassa olevista aukoista. Näitä paikattaisiin hankkimalla koulutuksia joko valtionavustuksilla tai hankintatoimintana siten, että niistä aiheutuvat kustannukset korvattaisiin kokonaan. Hankittavilla palveluilla yritettäisiin ennakoida tulossa olevia työelämän rakennemuutoksia.

Hankittavia palveluja voitaisiin kohdentaa toimialoittain, alueittain ja kohderyhmittäin. Mahdollisimman suureen osaan tarjottavista koulutuksista pitäisi tarvittaessa voida osallistua joustavasti työn ohessa.

Palvelukeskus voisi rahoittaa valtionavustuksilla vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa tarkoitetun oppilaitoksen ylläpitäjän toimintaa sekä myös maahanmuuttajille tarkoitetun koulutuksen järjestämistä. Osaamiskokonaisuuksien lisäksi palvelukeskus voisi rahoittaa myös ns. hakevaa toimintaa ja koulutuksen menestyksellistä suorittamista edistäviä tukitoimia. Valtionavustuksilla voitaisiin tukea myös eri koulutusmuotojen yhteistyönä toteutettavia hankkeita (esimerkiksi vapaan sivistystyön ja ammatillisen koulutuksen). Yhteishankkeissa olisi yksi päävastuullinen hakija, joka vastaisi hankkeen tuloksellisesta toteuttamisesta.

Kuntalain (210/2015) 126 §:n mukaan kunnan on yhtiöitettävä sellainen toiminta, jossa se osallistuu kilpailuille markkinoille. Koska läheskään kaikki kunnat eivät ole yhtiöittämiseen lähteneet, suurin osa kansalaisopistoista voisi saada palvelukeskukselta rahoitusta koulutusten järjestämiseen valtionavustuksen muodossa. Tällaisella valtionavustuksella tehtyjä suoritteita ei kuitenkaan huomioitaisi kansalaisopistojen yksikköhintoja laskettaessa. Kaikkien koulutusten osalta olisi tärkeää määritellä keskeiset laatuvaatimukset.

Muut huomiot esitysluonnoksesta

Jatkuvan oppimisen palvelukeskuksen hankkimien koulutusten tarjontaan osallistuminen olisi kansalaisopistoille vapaaehtoinen uusi toimintamahdollisuus, jolla ei olisi vaikutusta kansalaisopistojen normaaliin valtionosuusrahoitukseen. Tämä tarkoittaisi, että kaikki yksittäiset kansalaisopistot ja niiden ylläpitäjät eivät koulutusten tarjontaan osallistuisi, mutta monille yksittäisille opistoille se voisi osoittautua merkitykselliseksi mahdollisuudeksi monipuolistaa omaa toimintaa alueellisten tarpeiden mukaisesti. Myös kuntien ja seutukuntien näkökulmasta alueen kansalaisopistoissa jo olemassa olevan osaamisen hyödyntäminen laajamittaisesti on järkevää. Kansalaisopistojen liiton mielestä on erinomaista, että rahoitusmalli on kehitetty sellaiseksi, että se ei syö vapaan sivistystyön opetustuntien pohjia kansalaisopistoilta.

Nuottanen Jaana
Kansalaisopistojen liitto KoL